

6. Хмель О.В., Дорошенко Ю.О. Дистанційне навчання: структурно-функціональний підхід (на прикладі курсу “Інформатика. Інформаційні технології”) //Освіта і управління. – 2003. – Т. 6. – №–1. – С. 145–154.

УДК 371.2

Л. І. Паращенко

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЗА ВИМОГАМИ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Орієнтування сучасної освіти на розвиток практичних здібностей – компетенцій – є однією з освітніх вимог Ради Європи, компетентнісний підхід полягає в переносі акценту освіти з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок до вирощування і розвитку в учнів здатності практично використовувати ЗУНи, застосовувати індивідуальні техніки і досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності і соціальної практики. Про можливість і необхідність розгортання науково-педагогічного пошуку у визначеному напрямку свідчить розробка і реалізація деяких освітніх проектів в Україні [2: 5]. Однак, дослідники проблеми розробки нового напрямку педагогічної діяльності обґрунтовано стверджують, що закордонні педагогічні технології, які успішно використовуються в західному культурному контексті, не варто і безперспективно переносити в діяльність вітчизняних педагогічних систем.

Критика можливостей класно-урочної системи достатньо широко представлена в методологічній літературі [3: 6]. Процедура формування знань, обговорена в роботах Ю.В. Громико [1]. Але ці важливі й значимі для нас уявлення, на жаль, не співвіднесені з вимогами компетентнісно орієнтованої педагогіки.

Є підстави стверджувати, що у розробці форм і методів використання компетентнісного підходу значним ресурсом є наслідки діяльності інноваційних навчальних закладів, які виступають ініціаторами педагогічного пошуку. Робота в цьому напрямку дає можливість творчо застосувати наслідки експериментальної педагогічної діяльності з формування управлінських умінь в учнів Київського ліцею бізнесу, де широко застосовується орієнтація на розвиток відповідних компетенцій (Тема: “Початкова організаторська і управлінська підготовка старшокласників”, яку було виконано в рамках педагогічного експерименту, затвердженого наказом Головного управління освіти і науки Київської міської держадміністрації № 162 від 05.09.2000 р.) [4].

Мета статті полягає в тому, щоб, спираючись на методичні розробки і результати експериментальної діяльності педагогічного колективу Київського ліцею бізнесу, виділити особливості організації навчально-виховного процесу на засадах компетентнісного підходу.

Навряд чи варто продовжувати дискусії щодо суті і змісту ключових компетенцій як узагальнюючого напрямку педагогічної діяльності. На мій погляд, І.Г. Єрмаков досить точно, порівнюючи різні точки зору, підсумував численні дискусії з цього приводу: “Щоб знайти своє місце в житті, ефективно освоїти життєві і соціальні ролі, випускник української школи має володіти певними якостями й уміннями:

- бути гнучким, мобільним, конкурентноздатним, вміти інтегруватись у динамічне суспільство, презентувати себе на ринку праці;
- використовувати знання як інструмент для розв’язання життєвих проблем;
- генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність;
- володіти комунікативною культурою, вміти працювати в команді;
- вміти запобігати та виходити з будь-яких конфліктних ситуацій;

- уміти здобувати, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення;
- бережно ставитись до свого здоров'я і здоров'я інших як найвищої цінності;
- бути здатним до вибору численних альтернатив, що пропонує сучасне життя [2].

У цьому переліку можна взяти під сумнів лише категоричність твердження про важливість здатності “запобігати та виходити з будь-яких конфліктних ситуацій”. На наш погляд, неможливо зробити прорив до цілі, звернути увагу на свою позицію і дії, відповідально прийняти рішення, відхиляючись від неминуче виникаючих конфліктів. Проте варто розрізнити змістові і так звані “комунальні конфлікти”. Останніх дійсно варто уникати.

Погодившись з тезами І.Г. Єрмакова, відразу виникає питання: чи можливе повноцінне формування вищеназваних компетенцій в існуючій школі? Чи знайдемо, або ж створимо ми в межах навчальної діяльності чи в просторі шкільного життя достатню кількість ситуацій, що забезпечать формування компетенцій? Як має розгортатись педагогічна діяльність для того, щоб закласти підвалини, базу для формування ключових компетенцій.

Передусім слід підкреслити, що в традиційній шкільній діяльності не виникає питання про здібності і техніки, які б забезпечували в учнів формування особливої компетентності – готовності діяти. Здібності визначаються відповідно зі швидкістю засвоєння ЗУНів, швидкому і раціональному способу вирішення задач. Наявність індивідуальної техніки, яка дозволяє використовувати по-різному свої здібності в різних чи то навчальних, чи то практичних ситуаціях, вміння демонструвати неповторний індивідуальний спосіб дій не виробляється і не оцінюється.

Класно-урочна система навчання не ставить як основне завдання розвиток рефлексивних здібностей учнів. Однак при відсутності здібностей до рефлексії, принципово неможлива робота по виділенню особистого досвіду навчальної діяльності і поведінки. Помилка, конфлікт, нерозуміння учня розглядаються в традиційній педагогічній діяльності як моменти, що заважають засвоєнню програмного матеріалу. При компетентнісному підході – це обов'язкові умови для розгортання учнями рефлексивного аналізу, виділення особистого досвіду і критики навчальної практики.

Орієнтація школи на *трансляцію предметних знань* склалася не випадково. Під впливом науки, яка досягла надзвичайних успіхів у ХІХ–ХХ століттях, основу змісту освіти склали наукові знання, практичне використання яких, як правило, не очевидне сьогодні а ні вчителям, а ні школярам.

В умовах класно-урочної організації навчання принципово не може відбуватися *підготовка* людини дії, “агента розвитку”, здатного подолати неочікуваний розвиток подій, приборкати ситуацію, миттєво сконструювати особистий спосіб діяльності. Для цього треба використовувати інші форми навчання, виховання і розвитку. Вони стануть можливими лише при запровадженні нових стосунків учитель – учень, а саме: “майстер – підмайстер – учень”, “тьютор – новачок”, “авторитетний учитель (гуру) і учень, який домагається його уваги”, “тренер – спортсмен”.

В історії освіти накопичено великий досвід, який має ознаки компетентнісно орієнтованої педагогіки: діяльність ізотеричних шкіл, єзуїтських коледжів, розвідницьких шкіл, бойскаутських організацій та молодіжних спілок. Саме там успішно виховувались і формувались якості особистості, які тепер називають ключовими компетенціями.

Чим же відрізняється технологія *шкільної* компетентнісної освіти від педагогіки, побудованої на класно-урочній системі?

Потрібно дещо розширити уявлення про *базові* компетенції, відрізнивши “компетенцію досвіду” і “креативну компетенцію”. Їх загальною рисою є принципова установка на те, щоб забезпечити успішність дій в ненормативних або невідомих раніше ситуаціях.

Компетенція досвіду проявляється в здатності індивіда долати нові труднощі за рахунок кмітливості, спритності, здатності інтуїтивно виділяти з попереднього досвіду підходящий спосіб діяти. Для цього не потрібні свідоме самовизначення в ситуаціях, критична переоцінка наявних здібностей та озброєння засобами.

Креативна компетенція проявляється, коли індивід, не маючи в досвіді минулих дій потрібного засобу розв'язання ситуацій, самостійно виконує ряд методичних дій. Він свідомо призупиняє наміри подолати ситуацію. Потім, зайнявши зовнішню рефлексивну позицію, діяч здійснює процедуру самовизначення. Він повинен зрозуміти сутність ситуації, визначити, через які обставини наявні знання й опановані раніше засоби не працюють. Після такого осмислювання можна конструювати новий спосіб дій. Креативна компетенція оцінюється не тільки успішністю застосування самостійно розробленого способу дій. Так само важливою є процедура усвідомленої фіксації набутого досвіду успіхів та невдач.

Досягнення успіху в окремих випадках ще не є свідченням компетентності. Про неї можна говорити тільки тоді, коли здатність успішно діяти відтворюється в наступних нових і більш складних ситуаціях життєдіяльності.

Зробимо попередній висновок: навчальна діяльність, спрямована на формування базових компетенцій, повинна будуватися на засвоєнні особистісних знань і вихованні гнучких, ситуативно необхідних навичок. Зусилля педагогів мають зосереджуватися на розвитку специфічних ("вищих") інтелектуальних функцій, а саме:

а) здатність розуміти: сприймати сутність навчального змісту і переводити його в "особистісне знання" для успішного використання в практичній діяльності;

б) здатність до рефлексії: виділення суті справи, аналіз своїх дій та дій інших учасників ситуації, а також вміння виділяти отриманий досвід;

в) мислительні здібності: здатність думати, міркувати (конструювати новий зміст і нові дії). Вищий рівень розвитку здібностей проявляється в умінні оперувати схемами й абстрактними поняттями, проектувати технологічно організовані дії;

г) здатність входити в продуктивну комунікацію з учителем та іншими учнями з приводу труднощів, що виникають.

Оскільки будь-який вид навчальної діяльності потребує деякого напруження свідомості й соматички, найважливішою компетенцією є: здатність учня до вольових зусиль.

У режимі класно-урочної системи навчання передбачається формування здатності учня до дій при оптимальних, посередніх навчальних навантаженнях. Компетентнісний підхід вимагає здатності до високого, а при необхідності навіть найбільшого напруження сил.

Що ж сьогодні, розуміючи обмеження класно-урочної системи, можна запровадити для компетентнісної переорієнтації навчально-виховного процесу? Назвемо деякі напрямки.

1) Розробка нового змісту навчальних предметів, при засвоєнні якого забезпечується виявлення труднощів і питань, відповіді на які за стандартною логікою неможливі.

2) Включення в число задач на засвоєння навчального матеріалу вирішення практично значущих сюжетів.

3) Створення навчальних ситуацій, при розв'язанні яких стають необхідними пошук і розробка особистих понять і схем.

4) Включення ігрових ситуацій під час уроку і постановка завдань на домашню аналітику своїх дій.

5) Зміна форм і змісту позакласної роботи. Пізнавальну спрямованість гуртків, клубів (розширення ерудиції) повинна замінити робота в формі й стилі майстерень.

Перебудова навчально-виховного процесу на засадах компетентнісної педагогіки вимагає запровадження інноваційних інтерактивних форм педагогічної роботи. Звертаючись до історії педагогіки, ми можемо вилучити і модернізувати досвід використання таких форм і методів організації педагогічної діяльності:

1) *Майстерня*. Учень розвиває здібності, формує уміння та навички, живучи і діючи поряд з майстром, засвоюючи не тільки його технічну майстерність, але й, саме основне, спосіб дій у різноманітних ситуаціях.

2) *Ігровий метод*. Навчальна діяльність, яка потребує від учня зміни позицій, ролей, самостійної розробки сюжетів і сценаріїв, що передбачають різні варіанти подальшого розвитку подій. Тут, як і в кожній грі, здійснюється установка не на отримання нормативно заданого продукту, а на розвиток здібностей і накопичення особистого досвіду кожним учасником.

3) *Метод проектів*. Це навчання в дії, підготовка до свідомих і відповідальних дій в реальних ситуаціях розвитку діяльності, вірогідного стану справ у майбутньому.

4) *Індивідуальна творча робота*, яка передбачає самостійний пошук, самовизначення, засвоєння нових засобів і технік та постійне рефлексивне супроводження власної діяльності.

При формуванні компетентності особливо важливим є наявність в учнів енергетизму й волі. У цьому сенсі доречним буде використання терміну “фітнес-готовність”, яким називають енергетизм, здатність до мобілізації сил і вольових зусиль, що врешті і забезпечує успішне подолання складних ситуацій.

У цій статті лише побіжно окреслено особливості педагогічної діяльності на засадах компетентнісного підходу. В цьому напрямку планується подальша діяльність Київського ліцею бізнесу, як експериментального майданчика із запровадження компетентнісно орієнтованого навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Громько Ю.В. Педагогические диалоги. – М.: АО “Московские учебники”, 2001. – 416 с.
2. Єрмаков І.Г. Феномен компетентнісно спрямованої освіти // Крок за кроком до життєвої компетентності та успіху. – К.: Лат І. К., 2003. – С. 6–8.
3. Зинченко А.П. Игровая педагогика / Международная академия бизнеса и банковского дела. – Тольятти, 2000. – 184 с.
4. Парашенко Л.І. Жити і вчитися в Україні: Практико-орієнтований посібник. – К.: Веселка, 2000. – 178 с.
5. Тараненко І. Розвиток життєвої компетентності та соціальної інтеграції: досвід європейських країн // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Наук.-метод. зб. – К.: Контекст, 2000. – С. 37–40.
6. Щедровицкий Г.П. Система педагогических исследований (методологический анализ) // Педагогика и логика. – М., 1993. – С. 16–201.

УДК 371.214.46

В. Г. Редько, С. І. Карп

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКТ З ІСПАНСЬКОЇ МОВИ “HOLA – 2”

Сучасний рівень розвитку педагогічної науки забезпечує навчальний процес різноманітними засобами, які сприяють досягненню визначеної мети і розв’язанню поставлених завдань. На сьогодні, безперечно, основним засобом вважається підручник як модель прийнятої системи. У ньому акумульовано зміст навчального предмета, окресленого програмою для відповідного класу або етапу навчання.

Історія педагогіки знає значну кількість засобів, які сприяють раціональній організації навчального процесу і забезпечують його ефективності. Спектр їх використання щоразу розширюється.

В останні роки в Україні все частіше з’являються інші засоби. Серед них одне з провідних місць належить електронним носіям інформації – електронним підручникам, які починають займати одне з провідних місць у сучасній педагогічній практиці. Увага до них